

ZUID-AFRIKA - mollusken van de Tuin- & wijnroute

M. de Jong

South-Africa, 10 places at the coasts

The author reports about his land- and seashells, collected during a trip to South-Africa in October 2003. He collected 142 different species while walking through game reserves and along the beaches from Port Elizabeth to Cape Town. This number is made possible by the South-Africans biodiversity, which manifests itself in two large ocean currents along the coasts.

In oktober 2003 maakten mijn vrouw en ik een 20-daagse groepsreis door Zuid-Afrika, met aansluitend familiebezoek in Kaapstad. Inwoners, natuur en landschap maakten op ons een onuitwisbare indruk.

Vanuit Johannesburg ging het in noordelijke richting. Hier werden in twee natuureservaten, gelegen in en ten oosten van het Waterberg-plateau, game-drives gehouden en zagen we de Magnificent Seven (leeuw, olifant, cheetah, buffel, wilde hond, luipaard en neushoorn). In het tweede reservaat - het Karongwe Game Reserve - vonden we tijdens een voetsafari een *Achatina achatina* (L., 1758). Daarna deden we het Kruger National Park aan en ging het richting zuiden. Tijdens een wandeling in het Private Mkuzi Game Reserve, bij Ghost Mountain troffen we wederom een

Hier vonden we de Achatinidae.

Achatina achatina (L., 1758), nu een levend exemplaar, aan. Deze lieten we daar achter.

Op de twaalfde dag van de reis maakten we een binnenlandse vlucht van Johannesburg naar Port-Elizabeth en werd een aanvang gemaakt met de Tuin- & wijnroute, lopend van die plaats naar Kaapstad.

In Port Elizabeth aangekomen was het weer te slecht

om het Addo Elephant National Park te bezoeken. We kregen daardoor vrije tijd en waren in de gelegenheid om een strandwandeling te maken. Port Elizabeth kent diverse stranden van wisselende lengten, begrensd door rotspartijen. De oogst bestond hier uit diverse soorten Patellidae, diverse soorten bivalven en enige al dan niet levende exemplaren van *Jantina janthina* L., 1758, rijkelijk begroeid met draden eendenmossels. Gruis viel hier niet te verzamelen.

De volgende dag gingen we richting Plettenberg. Tussen Port Elizabeth en Plettenberg ligt het Tsisikamma National Reserve. Hier bezochten we eerst de 800 jaar oude en 50 m hoge yellow woodboom en daarna de spectaculaire hangbrug die de beide oevers van de riviermonding met elkaar verbindt. Het National Reserve heeft een rotsachtige kust met een aantal kleine stranden met een lengte van niet meer dan enige tientallen meters. Op één daarvan verzamelden we tientallen gastropoda en bivalven. Op dit strand lag een bank met vers gruis van tientallen centimeters dik. Daarvan konden we zo'n 15 kg meenemen.

De rotskust van het Tsisikamma National Park.

Een dag later gingen we naar Plettenberg, waar we na een strandwandeling een township bezochten. Plettenberg Bay beschikt over kilometers zandstrand. Hier konden we enige Patellidae, *Pupillaea aperta* (Sowerby, 1825), *Bullia rhodostoma* Reeve, 1847 en diverse bivalven verzamelen. Opmerkelijk was dat bij laag water een zestal levende *Bullia rhodostoma* Reeve, 1847 zich in ronddraaiende bewegingen voortbewoog, bij zonnig weer en een temperatuur van zo'n 25° C.

Na Plettenberg ging het verder naar het zuiden. In Knysna aten we oesters die ter plaatse worden gekweekt. Een aantal Ostreidae werd toegevoegd aan de zich allengs vullende tas met schelpen. In Hermanus vertoefden we enige uren om daar walvissen te spotten. Er bevonden zich tientallen exemplaren in de baai die regelmatig met geweld van de op het water klappende staart te zien waren.

Gaandeweg naderden we De Kaap met zijn illustere Tafelberg. Op die berg vielen prachtige planten, mooie

Plettenberg Bay; het gebouw op de achtergrond - nu hotel - is het voormalige kantoor van de Maatschappij voor de walvisvaart.

vogels en salamanders te bewonderen. We voeren een dag later rond het pelsrobbeiland in Houtbaai en gingen op bezoek bij de pinquins in Bouders Beach bij Simon's Town.

We reden naar Kaap Punt en Kaap De Goede Hoop. Hier lag een dik pakket schelpen dat dusdanig aan erosie had blootgestaan en - op een enkel exemplaar na - niet voor verzamelen in aanmerking kwam.

In Kaapstad kwam de rondreis ten einde en namen we afscheid van de reisleader en de groep. Aansluitend verbleven we 10 dagen bij mijn twee zusters die al decennia lang in een prachtige voorstad van Kaapstad wonen.

We werden gereden naar de stranden van Bakoven, Sea Point, Muizenberg en Blouberg.

- * Bakoven bestaat uit een rotsachtige kust met enige stranden van tientallen meters lang. In de poelen tussen de rotsen vielen prachtige anemonen te bewonderen. Hier raapten we Patellidae, Fissurellidae en diverse soorten Mytilidae. Een gruismonster van circa 10 kg completeerde de oogst.
- * De kust bij Sea Point is ongeveer gelijk aan die bij Bakoven. Hier troffen we onder andere mooie Turbinidae en Buccinidae. Een klein gruismonster kon daar worden genomen.
- * Blouberg heeft langere stranden met hier en daar een rotsformatie. Hier vandaan konden we huiswaarts keren met prachtige exemplaren van *Maetra scissodesma spengleri* L., 1767 en voorts diverse Burnupenae, Bulliae, Crepidulidae en diverse soorten bivalven. Een behoorlijk gruismonster zorgde voor huisvlijt.
- * Op de dag dat we naar Muizenberg gingen was het eigenlijk te winderig en te kil om lang op strand te zijn. Een kort bezoek leverde in ieder geval een gaaf exemplaar van *Dosina lupinus orbignyi* Dunker, 1845 op. Daarnaast fraaie robuuste exemplaren van *Maetra glabiata* L., 1767, *Marginella (granula) benzonii* (Reeve, 1865) en Littorinidae. Een deel van het plaatselijke gruis verhuisde ook toen naar de Harteveld Residentie.

Zo kwam ook een eind aan het familiebezoek.

Bakoven Cape.

Naschrift

Zowel de rondreis als het bezoek aan de familie was zeer de moeite waard. Zoals eerder gememoreerd maakten natuur en landschap van Zuid-Afrika een onvergetelijke indruk op ons, om de gastvrijheid van haar inwoners niet te vergeten. Goed was het ook om door de bezoeken aan een tweetal townships aan den lijve te ondervinden in welke welvaart wij hier in West-Europa leven.

Dit project heeft kunnen slagen door – naast de organisator van de rondreis - mijn zussen Nel en Karin die ons zo welwillend naar de diverse stranden reden en steeds

zorgden voor heerlijke lunches, zwager Cees Hartevelde die noest meedeed met het selecteren van schelpjes uit het gruis. Kijkend door de loep ging er steeds opnieuw weer een wereld voor hem open.

Voorts wens ik te noemen Arjan Bos, vriend van het Zeemuseum te Scheveningen, die mijn determinaties controleerde, zo nodig wijzigde en aanvulde.

Literatuur

- BARNARD, K.H., 1953. A beginners guide of Southern African shells (Maskew Miller, Cape Town, S.A.)
 GOFAS, S., J. PINTO AFONSO & M. BRANDÃO. Conchas e Moluscos de Angola (Univ. Agostinho Neto, Angola)
 KENSLEY, B., 1973. Seashells of Southern Africa – gastropods (Maskew Miller, Cape Town, S.A.)
 KILBURN, R & E. RIPPEY, 1982. Seashells of Southern Africa (Macmillan, Johannesburg, S.A.)
 NICLÈS, M., 1950. Mollusques testacés marins de la côte occidentale d'Afrique (P. Lechevalier, Paris, France)
 RICHARDS, D., 1981. South African Shells (C. Struik, Cape Town, S.A.)
 STEYN, D.G. & M. LUSSI, 1998. Marine shells of South Africa (Ekogilde, Hartbeespoort, S.A.)

Adres van de auteur:

Klimopberg 67
 4708 KL ROOSENDAAL
 e-mail: mdejong@wvsgroep.nl

Soortenlijst

Vindplaatsen: PE: Port Elizabeth; PB: Pettenberg Bay; K: Knysna; TNR: Tsisikamma National Reserve;
 CGH: Cape of Good Hope; Bo: Bakoven (Cape); BI: Blouberg Strand (Cape); Mb: Muizenberg (Cape);
 Sp: Sea Point (Cape); KGR: Karongwe Game Reserve; MGR: Mkuzi Game Reserve.

Nr	Familie genus/species	PE	PB	K	TNR	CGH	Bo	BI	Mb	Sp	KGR	MKR
	- Haliotidae											
ZA 001	<i>Haliotis spadicæ</i> Donovan, 1808				X							
	- Fissurellidae											
ZA 002	<i>Dendrofissurella scutellum</i> (Gmelin, 1791)				X		X					
ZA 003	<i>Dendrofissurella niantina</i> (Lamarck, 1822)				X							
ZA 004	<i>Diodora elizabethæ</i> (E.A. Smith, 1901)				X							
ZA 005	<i>Diodora parviforata</i> (Sowerby, 1889)								X			
ZA 006	<i>Diodora sprete</i> (E.A. Smith, 1901)				X							
ZA 007	<i>Fissurella mutabilis</i> Sowerby, 1834				X			X				
ZA 008	<i>Pupillaea aperta</i> (Sowerby, 1825)		X				X					
ZA 009	<i>Tugali bamardi</i> (Tomlin, 1932)				X							
	- Patellidae											
ZA 010	<i>Helcion dunkeri</i> (Krauss, 1848)				X							
ZA 011	<i>Helcion pectunculus</i> (Gmelin, 1791)	X			X		X		X			
ZA 012	<i>Helcion pruinosus</i> (Krauss, 1848)				X		X		X			
ZA 013	<i>Patella barbara</i> L., 1758				X		X	X	X			
ZA 014	<i>Patella cochlear</i> Born, 1778		X		X		X		X			
ZA 015	<i>Patella compressa</i> L., 1758				X		X	X				
ZA 016	<i>Patella concolor</i> Krauss, 1848				X							
ZA 017	<i>Patella granatina</i> L., 1758					X	X	X				
ZA 018	<i>Patella granularis</i> L., 1758	X			X	X	X					
ZA 019	<i>Patella longicosta</i> Lamarck, 1819		X		X				X			
ZA 020	<i>Patella miniata</i> Born, 1778	X			X		X	X		X		
ZA 021	<i>Patella oculus</i> Born, 1778							X	X			
ZA 022	<i>Patella saffiana</i> Lamarck, 1819				X							
ZA 023	<i>Patella tabularis</i> Krauss, 1848				X							
ZA 024	<i>Patella argenvillei</i> Krauss, 1848						X	X				
	- Trochidae											
ZA 025	<i>Agagus agagus</i> Jousseume, 1894				X			X				
ZA 026	<i>Calliostoma ornatum</i> (Lamarck, 1822)				X							
ZA 027	<i>Diloma variegata</i> (Anton, 1839)				X		X					
ZA 028	<i>Gibbula beckeri</i> Sowerby, 1901							X				
ZA 029	<i>Gibbula capensis</i> (Gmelin, 1791)						X					
ZA 030	<i>Gibbula multicolor</i> (Krauss, 1848)				X							

	PE	PB	K	TNR	CGH	Bo	Bl	Mb	Sp	KGR	MKR
ZA 031				X		X		X			
ZA 032				X							
ZA 033							X				
ZA 034				X					X		
ZA 035								X			
ZA 036				X		X					
ZA 037				X			X				
ZA 038				X							
ZA 039				X							
ZA 040				X			X				
ZA 041				X		X	X				
ZA 042				X							
ZA 043				X			X	X			
ZA 044								X			
ZA 045	X								X		
ZA 046					X		X				
ZA 047				X		X		X			
ZA 048											
ZA 049	X							X			
ZA 050				X							
ZA 051								X			
ZA 052				X							
ZA 053								X			
ZA 054								X			
ZA 055								X			
ZA 056				X				X			
ZA 057				X							
ZA 058				X	X	X	X		X		
ZA 059				X							
ZA 060						X	X	X			
ZA 061				X		X	X	X			
ZA 062				X			X				
ZA 063				X							
ZA 064				X							
ZA 065				X							
ZA 066				X							
ZA 067				X							
ZA 068							X	X			
ZA 069											
ZA 070				X							
ZA 071				X		X	X	X			
ZA 072				X		X			X		
ZA 073											
ZA 074				X	X	X		X	X		
ZA 075				X			X				
ZA 076				X							
ZA 077				X							
ZA 078				X							
ZA 079				X							
ZA 080							X	X			
ZA 081							X				
ZA 082							X	X			
ZA 083							X				
ZA 084		X									
ZA 085								X			
ZA 086				X							
ZA 087				X							
ZA 088				X							
ZA 089						X	X				
ZA 090				X							
ZA 091				X							
ZA 092				X							

	PE	PB	K	TNR	CGH	Bo	BI	Mb	Sp	KGR	MKR
- Turridae											
ZA 093				X							
ZA 094				X							
ZA 095						X					
- Conidae											
ZA 096						X					
ZA 097									X		
ZA 098								X			
- Mitridae											
ZA 099				X							
ZA 100				X							
- Costellariidae											
ZA 101				X							
ZA 102				X							
- Marginellidae											
ZA 103						X		X			
ZA 104				X		X					
- Siphonariidae											
ZA 105	X			X							
ZA 106				X							
- Trimusculidae											
ZA 107				X							
- Architectonicidae											
ZA 108				X							
ZA 109											
ZA 110				X							
- Janthinidae											
ZA 111	X										
- Carditidae											
ZA 112				X			X				
ZA 113											
ZA 114								X			
- Limidae											
ZA 115				X							
- Glycymeridae											
ZA 116		X					X				
- Mytilidae											
ZA 117								X			
ZA 118					X	X			X		
ZA 119		X				X		X			
ZA 120								X			
ZA 121							X				
ZA 122		X									
- Pectinidae											
ZA 123	X										
- Anomiidae											
ZA 124									X		
- Ostreidae											
ZA 125	X		X								
ZA 126	X		X								
ZA 127			X								
ZA 128	X		X								
- Lucinidae											
ZA 129							X				
- Mactridae											
ZA 130		X					X				
ZA 131							X				
ZA 132		X						X			
ZA 133							X				
ZA 134							X				
- Tellinidae											
ZA 135								X			
- Donacidae											
ZA 136		X					X				
- Veneridae											
ZA 137								X			
ZA 138		X					X	X			
ZA 139	X						X				
ZA 140	X										
- Spirulidae											
ZA 141	X										
- Achatinidae											
ZA 142				X						X	X